

NÅR DU SKAL HANDLE PÅ EN ANDEN PERSONS VEGNE

EN GUIDE TIL PÅRØRENDE
TIL MENNESKER MED DEMENS

VÆRKTØJSKASSEN
- støtte til et liv med demens

**Når du skal handle på en anden persons vegne
– en guide til pårørende til mennesker med demens**

Værktøjskasse til rådgivning, undervisning og støtte af personer med demens og pårørende – Initiativ 11 i National Demenshandlingsplan 2025

© 2019 Nationalt Videnscenter for Demens

1. udgave, 1. oplag 2019

Socialfaglig konsulent: Kirsten Dyrborg Pedersen

Juridisk konsulent: Søren Thomas Sørensen

Redaktion: Nationalt Videnscenter for Demens

Design: Lea Rathnov/Hofdamerne

Tryk: Hillerød Grafisk

www.videnscenterfordemens.dk

www.demensværktøjskassen.dk

Indholdsfortegnelse

Forord	5
At handle på en anden persons vegne	6
Bisidder/partsrepræsentation	8
Fremtidsfuldmagter	9
Traditionelle fuldmagter	16
Værgemål	20
Plejetestamente	25
Hvad er i øvrigt værd at overveje?	26

Forord

Når du læser dette hæfte, er det sikkert fordi, du er pårørende til en person, der har en demenssygdom og som har brug for din hjælp. Du er måske ægtefælle/samlever, voksent barn eller barnebarn. Du kan også være en person uden for familiens kreds, fx en ven, bekendt eller nabo.

At blive pårørende til et menneske med demens kan for de fleste være som at træde ind i en ny verden. Man står ofte uforberedt den dag, hvor man skal træffe vigtige beslutninger på en anden persons vegne.

Hæftet indeholder information om, hvordan du som pårørende kan hjælpe, og hvordan du skal forholde dig, når du skal handle på din nærtståendes vegne.

At handle på en anden persons vegne

Mange tror, at blot fordi man er ægtefælle eller nærtstående pårørende, så har man ret til at handle på en anden persons vegne. Dette er ikke tilfældet. Skal man handle på en andens vegne på lovlig vis, kræver det fuldmagt eller værgebeskikkelse.

Hvis du ikke på nuværende tidspunkt ved, hvilke overvejelser din nærtstående har gjort sig om fremtiden, så er det måske nu, du skal tage samtalen med vedkommende. Det kan godt være, at din nærtstående ikke er parat til det, så gå forsigtigt frem.

Det er vigtigt at tage spørgsmålet om fuldmagt op, mens din nærtstående har handleevnen i behold. At kunne handle på baggrund af en

Fakta om selvbestemmelse

I følge Grundloven har man ret til at bestemme over sig selv og sin ejendom og sine værdier. At bestemme selv forudsætter handleevne.

Ved handleevne forstås evnen til at varetage egne anliggender på en fornuftig måde og at have den fornødne dømmekraft i en given situation. Det vil sige, at man kan overskue situationen, kan vurdere eventuelle valgmuligheder samt deres konsekvenser.

En demenssygdom kan påvirke handleevne, koncentration, dømmekraft, problemløsning mv.

fuldmagt gør det ikke kun lettere for dig, det giver også din nærtstående mulighed for at videreføre selvbestemmelsesretten efter, at han/hun har mistet handleevnen.

I de følgende afsnit kan du læse om de muligheder, der findes for at handle på en anden persons vegne, samt hvad der i øvrigt er værd at overveje og handle på, mens personen med demens fortsat har handleevnen i behold.

Bisidder/partsrepræsentation

Som pårørende har du ret til at deltage som bisidder ved møder i kommunen, ved lægesamtaler m.m. Det kan være svært for et menneske med demens at klare sådanne møder alene. Personen kan føle sig utryk i situationen, og det kan være svært at huske, hvad der blev sagt, at svare på spørgsmål og at få svar på de spørgsmål, som man har planlagt at stille. Som pårørende er du derfor en uvurderlig hjælp – ikke kun for din nærtstående, men også for de professionelle. Har du ikke mulighed for at deltage, så tænk på, om en anden, som din nærtstående har tillid til, kan gå med. Flere organisationer tilbyder bisidderordninger, fx Alzheimerforeningen og Ældre Sagen.

Når man har en ansøgning om hjælp til behandling i den offentlige forvaltning (fx kommunen), kan man på ethvert tidspunkt i sagsbehandlingen lade sig repræsentere af en anden. Man vælger selv sin partsrepræsentant. Det kan være et familiemedlem eller en god ven, som man har tillid til, men alt afhængig af sagens karakter kan det også være en professionel, fx en revisor eller advokat. Hvis der er udgifter til partsrepræsentanten, skal man selv afholde udgiften.

Kommunen kan kræve, at man deltager personligt, når det har betydning for sagens afgørelse. Det gælder fx visitation til hjemmepleje og plejebolig. Det er myndigheden, der vurderer, hvilke krav der stilles i forhold til at få dokumenteret repræsentationsforholdet. Nogle myndigheder vil kræve en skriftlig fuldmagt, for andre er en mundtlig tilkendegivelse nok. Når man er partsrepræsentant, har man ret til at deltage i sagens behandling, få underretning om sagens afgørelse og at få aktindsigt.

Fremtidsfuldmagter

Formålet med fremtidsfuldmagter er at styrke retten til selvbestemmelse og gøre det muligt for din nærtstående, under betryggende former, at påvirke sit eget liv og fremtidige forhold på trods af sygdom eller svækkelse af mental kapacitet, fx demenssygdom.

En af fordelene ved at oprette en fremtidsfuldmagt (i modsætning til en almindelig fuldmagt, se side 16) er, at der tale om en formel og lovreguleret ordning. Ordningen indebærer bl.a., at fremtidsfuldmagten bliver offentliggjort i Personbogen. Se www.tinglysning.dk. Det betyder, at der skabes klarhed over fuldmagtsforholdet både for fuldmagtsgiver (den, der giver tilladelse til en anden), fremtidsfuldmægtig (den, der handler på en andens vegne) og tredjeparter (fx banken) og således sikkerhed for, at det kan fungere efter hensigten.

Det er også en fordel, at fremtidsfuldmagten skal underskrives for notaren/Statsforvaltningen (fra 01.04.2019 kaldet Familieretshuset). Herved sikres det, at fuldmagtsgiver har handleevnen i behold på oprettelsestidspunktet, og at det sker af egen fri vilje.

Hvad er Personbogen?

Personbogen er en del af tinglysningssystemet. Det er et landsdækkende register, der indeholder oplysninger om bl.a. ægtepagter, værgemål, pant i løsøre og fremtidsfuldmagter.

En anden fordel er, at fremtidsfuldmagten kan omfatte personlige forhold, fx adgangen til at søge det offentlige om hjælp og pleje. Der har ikke tidligere været lovgivet i forhold til personlige forhold, men det har været praksis at anerkende fuldmagter med dette indhold.

Hvis en person med demens ikke kan give et habilt samtykke til flytning, men ikke modsætter sig flytning, kan en fremtidsmægtigfuldmægtig efter fremtidsfuldmagtsloven tiltræde en indstilling fra kommunen om flytning til eksempelvis en plejebolig. Alternativet er et værgemål, og her kan desværre opleves lang ventetid hos Statsforvaltningen.

Så længe fuldmagtsgiver har handleevnen i behold, er fremtidsfuldmagten uden virkning. Den kan først træde i kraft, når der på et senere tidspunkt er behov for det, fordi fuldmagtsgiver på grund af sygdom ikke længere er i stand til at handle. Det betyder, at fremtidsfuldmagten kan være oprettet længe før, der bliver brug for den. Det er også derfor en god idé løbende at holde øje med om indholdet i fremtidsfuldmagten stadig er relevant.

Det er frivilligt, om man vil oprette en fremtidsfuldmagt. Der er alene tale om et tilbud, der kan sikre øget selvbestemmelse på egne forhold, hvis man senere skulle miste sin handleevne.

Fremtidsfuldmagtens indhold

En fremtidsfuldmagt kan omfatte økonomiske og personlige forhold. Indholdet afhænger helt af fuldmagtsgivers ønsker og behov.

I Justitsministeriets vejledning om fremtidsfuldmagter på www.civilstyrelsen.dk er der fire koncepter til fremtidsfuldmagter, som man kan tage udgangspunkt i:

- Fuldmagt til alle personlige og økonomiske forhold
- Fuldmagt til alle personlige forhold
- Fuldmagt til alle økonomiske forhold
- Fuldmagt til ét eller flere specifikke forhold

Det skal du være opmærksom på ...

Da fremtidsfuldmagten typisk bliver oprettet længe før, at den skal træde i kraft, kan det være svært at forudse, hvilke behov der vil opstå, og hvilke forhold fremtidsfuldmagten skal dække. Overvej derfor, hvad fremtidsfuldmagten skal omfatte i din situation.

Det kan være en god idé at få hjælp af en advokat (familieretsadvokat), hvis der er den mindste tvivl om, hvad fremtidsfuldmagten skal omfatte, især hvis fremtidsfuldmagten skal omfatte specifikke forhold.

Hvem kan være fremtidsfuldmægtig?

Man bestemmer selv, hvem man ønsker at give fremtidsfuldmagt til. En fremtidsfuldmægtig skal være fyldt 18 år (myndig) og må ikke være under værgemål eller selv have en fremtidsfuldmagt, der er sat i kraft. Læs mere om valg af fuldmægtig (evt. flere fuldmægtige) m.m. i afsnittet ”Hvad er en fuldmagt” (side 16).

Fremtidsfuldmægtigens pligter og beføjelser

Som fremtidsfuldmægtig skal man som udgangspunkt handle, som fuldmagtsgiver selv ville have gjort. Fremtidsfuldmægtigen skal således handle i fuldmagtsgivers interesse og følge de anvisninger, der er givet i fremtidsfuldmagten. Hvis fremtidsfuldmægtigen er en anden end personens ægtefælle/samlever, skal fremtidsfuldmægtigen inddrage såvel fuldmagtsgiver som dennes ægtefælle eller samlever, før fuldmagten anvendes til vigtigere forhold.

Fremtidsfuldmægtigen:

- kan ikke indgå aftaler med sig selv på vegne af fuldmagtsgiver (fx kan en håndværker ikke indgå en aftale med sig selv om ombygning af fuldmagtsgivers hus).

- kan ikke bruge fuldmagten, hvis der er modstridende interesser mellem fuldmagtsgiver og fremtidsfuldmægtigen (kan fx ikke sælge fuldmagtsgivers bil til sig selv, hvis fuldmagtsgiver ikke ønsker det).
- skal holde sine egne midler adskilt fra fuldmagtsgivers (gælder ikke hvis fremtidsfuldmægtigen er ægtefælle eller fast samlever).
- skal opbevare dokumentation for de dispositioner, som foretages på fuldmagtsgiverens vegne.
- må ikke give gaver ud over det sædvanlige til jul og fødselsdage, medmindre dette direkte fremgår af fuldmagten.

Forholdet til eksisterende fuldmagter

Hvis din nærtstående allerede har oprettet en fuldmagt (se side 16), vil denne fortsat være gældende i forhold til sit indhold. Måske skal du foreslå, at den eksisterende fuldmagt tages frem, så I kan tjekke, om indholdet fortsat er dækkende for behovet, og om personen fortsat har tillid til den/de valgte fuldmægtige. Det kan også overvejes, om der i stedet skal oprettes en fremtidsfuldmagt. Det kan evt. ske ved, at indholdet af den eksisterende fuldmagt overføres til fremtidsfuldmagten, forudsat at der ikke er ændringer.

Hvordan opretter man en fremtidsfuldmagt?

En fremtidsfuldmagt oprettes og underskrives digitalt i Fremtidsfuldmagtsregistret på www.tinglysning.dk. På www.tinglysningensretten.dk ligger en vejledning til, hvordan man opretter fuldmagten.

Vidste du at ...

En fremtidsfuldmægtig hverken kan oprette testamente på vegne af fuldmagtsgiver eller bestemme, at fuldmagtsgiver skal flytte på plejehjem mod dennes vilje.

Når fuldmagten er oprettet i fremtidsfuldmagtsregistret, skal fuldmagtsgiver til notaren i byretten. Det skal ske senest seks måneder efter, at fuldmagten er oprettet, ellers bliver den slettet. Notaren vil med sin påtegning bekræfte fuldmagtsgivers identitet og evne til at handle fornuftsmæssigt og sikre, at fremtidsfuldmagten er udtryk for personens eget ønske. Notarens påtegning vil blive afgivet og noteret digitalt på fremtidsfuldmagten. Man betaler en retsafgift på 300 kr. (2018). Herefter hviler fremtidsfuldmagten, indtil der bliver brug for den. Den sættes i kraft af Statsforvaltningen.

Hvis man er fritaget for digital post (se side 28), kan man oprette og underskrive en fuldmagt på papir. Kontakt Statsforvaltningen for at aftale et møde. Se mere på www.statsforvaltningen.dk. Det er Statsforvaltningen, der bekræfter identitet og handleevne, samt at fremtidsfuldmagten er udtryk for personens eget ønske. Statsforvaltningen sørger for, at fremtidsfuldmagten registreres i fremtidsfuldmagtsregistret.

Hvornår og hvordan sættes fremtidsfuldmagten i kraft?

Fremtidsfuldmagten kan sættes i kraft af Statsforvaltningen, når fuldmagtsgiver på grund af sin sygdom ikke længere kan varetage sine forhold inden for de områder, som fremtidsfuldmagten omfatter.

Hvornår ophører fremtidsfuldmagten?

Fremtidsfuldmagten ophører, hvis fuldmagtsgiver kommer under værgemål. Det gælder dog ikke, hvis værgemålet angår forhold, som ikke er omfattet af fremtidsfuldmagten. Fremtidsfuldmagten ophører også, hvis fremtidsfuldmægtigen frasiger sig hvervet, selv kommer under værgemål, selv har oprettet en fremtidsfuldmagt, der bliver sat i kraft, eller når fuldmagtsgiver dør.

Samtykke til indflytning i plejebolig

Kommunen kan i nogle tilfælde træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud. Det kan være, hvis personen ikke modsætter sig en flytning, men derimod mangler evnen til at give informeret samtykke, og hvis funktionsnedsættelsen er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende (fx en demenssygdom). Det kræver dog, at kommunens afgørelse tiltrædes (godkendes) af en værge, der er beskikket af Statsforvaltningen.

Hvis der er oprettet en fremtidsfuldmagt, som er sat i kraft, kan kommunalbestyrelsens afgørelse om flytning tiltrædes af fremtidsfuldmægtigen, hvis fuldmagten omfatter alle personlige forhold, eller hvis det direkte fremgår, at fuldmagten giver tilladelse til flytning.

Ofte sker en flytning til plejebolig på et tidspunkt i personens sygdomsforløb, hvor de pårørende ikke længere har overskud til at varetage omsorgen og plejen. Fremtidsfuldmagten kan således gøre en i forvejen presset situation lettere, hvis ens nærtstående ikke er i stand til at give samtykke, og man som fremtidsfuldmægtig kan tiltræde kommunens indstilling.

Har man ikke en fremtidsfuldmagt, der omfatter flytning, skal der beskikkes en værge, der kan tiltræde kommunens indstilling om flytning. Vær opmærksom på, at der kan være lang ekspeditionstid i Statsforvaltningen. Det er uhensigtsmæssigt, da der kan være tale om en akut situation, og at man måske står med et konkret tilbud om en plejebolig.

Notaren kan komme i hjemmet

På Domstolsstyrelsens hjemmeside (www.domstol.dk) kan man finde den byret, der ligger tættest på. Kan man ikke møde fysisk op, kan man få notaren til at komme til hjemme-adressen eller på sygehuset, hvis man er indlagt.

Det skal du være opmærksom på ...

Det er ikke notarens eller Statsforvaltningens rolle at hjælpe i forhold til fremtidsfuldmagts indhold. Har man brug for hjælp til dette, bør man kontakte en advokat (familieretsadvokat).

Læs mere om samtykke til indflytning i plejebolig i hæftet *Livet med demens i plejebolig* (under Servicelovens regler om magtanvendelse).

Klage

Fuldmagtsgiver, ægtefælle eller samlever, fremtidsfuldmægtige og alternative (subsidiære) fremtidsfuldmægtige kan klage til Civilstyrelsen over Statsforvaltningens afgørelser.

Fristen for klager over afgørelser om ikraftsættelse, tilbagekaldelse, ændring eller ophør af en fremtidsfuldmagt er fire uger efter, at afgørelsen er tinglyst i Personbogen. Klagefristen for Statsforvaltningens øvrige afgørelser er fire uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen.

Traditionelle fuldmagter

Fremtidsfuldmagter efter fremtidsfuldmagtsloven træder først i kraft, når statsforvaltningen beslutter det. En betingelse er, at fuldmagtsgiver ikke længere kan varetage sine egne forhold som angivet i fuldmagten.

Der kan være behov for, at der er en fuldmagt i perioden indtil fremtidsfuldmagten sættes i gang – det kan eksempelvis være i starten af et demensforløb. I disse tilfælde kan det overvejes at oprette en vedvarende fuldmagt. Hvis man får hjælp fra en advokat, kan advokaten hjælpe med indholdet af såvel den vedvarende fuldmagt som en eventuel fremtidsfuldmagt efter fremtidsfuldmagtsloven.

Hvad er en fuldmagt?

En fuldmagt er en tilladelse fra en person (fuldmagtsgiver) til at lade en anden (fuldmægtig) handle på ens vegne over for andre (tredjepart). Man kan udfærdige, ændre eller tilbagekalde en fuldmagt, så længe man har handleevnen i behold. En fuldmagt, der er givet ved svig eller tvang, er ikke gyldig.

Der er ingen lovkrav til udformning af fuldmagter, men det anbefales, at man udfærdiger fuldmagter skriftligt. Det bør også klart fremgå, hvilke forhold fuldmagten omfatter. Er der tvivl om dette, risikerer man, at fuldmagten bliver afvist, når den tages i brug.

Hvem kan være fuldmægtig?

En fuldmagt beror på tillid. Man skal derfor kun give fuldmagt til en person, man har tillid til, og som man ved vil respektere ens ønsker. Man kan godt give fuldmagt til flere, fx to af sine børn, så de kan handle i forening. Men her skal man være opmærksom på, at det kræver enighed. Uenighed kan i denne situation gøre fuldmagten ubrugelig. Det kan være en god idé at indsætte en alternativ fuldmægtig (subsidiær fuldmægtig), der kan træde til, hvis fuldmægtigen dør eller ikke længe kan eller vil være fuldmægtig.

Hvad kan en fuldmagt omfatte?

En fuldmagt kan omfatte personlige og/eller økonomiske forhold. Det kan være alle forhold eller forhold, der er bestemt af en selv.

Det kan være en god idé at lade en advokat (familieretsadvokat) hjælpe med udformningen af fuldmagten, så man sikrer, at den kommer til at dække de behov og ønsker, man har.

Forskellige former for fuldmagt

Der er flere former for fuldmagt:

- Engangsfuldmagt
- Vedvarende fuldmagter og generalfuldmagter
- Bankfuldmagt
- Digital fuldmagt

En *engangsfuldmagt* kan dække en bestemt handling, fx at hente en pakke på posthuset eller hæve et beløb i banken. En fuldmagt kan også udformes, så den dækker alle handlinger, kaldet *generalfuldmagt*. Det kan som nævnt ovenfor være en mulighed at oprette en fuldmagt, der løber indtil videre (en vedvarende fuldmagt), så man kan hjælpe sin pårørende med det samme. Det kan eksempelvis være med udgangspunkt i Ældre Sagens pårørendefuldmagter.

Nogle banker foretrækker deres egne fuldmagter. Hvis din nærtstående ikke har taget stilling til, hvem der skal hjælpe med økonomien og dermed have adgang til diverse bankkonti, så tal om det. En bankfuldmagt kan være en forudsætning for at kunne hjælpe. Du kan få fuldmagt til at disponere over din nærtståendes konti eller til at se de dispositioner, der er foretaget. På de fleste bankers hjemmeside kan du se, hvordan du får fuldmagt, men du kan også kontakte banken.

Digital fuldmagt er en god idé, hvis du skal hjælpe din nærtstående med digital selvbetjening i det offentlige. Man kan give digital fuldmagt med og uden brug af NemID, men som fuldmægtig skal du bruge din egen NemID. På www.borger.dk kan du se, hvor du kan bruge en digital fuldmagt.

På Digitaliseringsstyrelsens hjemmeside (www.digst.dk) findes følgende vejledninger:

- Sådan giver du en anden person en digital fuldmagt.
- Sådan anmoder du en anden person om en digital fuldmagt.
- Sådan udsteder du en digital fuldmagt for en borger (til professionelle).

Med en *digital fuldmagt til sundhedsdata* kan man på www.sundhed.dk få overblik over besøg hos lægen og på sygehuset, samt hvilken medicin din nærtstående er i behandling med. Oplysningerne er personlige. De kan ikke ses af andre, medmindre man har fået en fuldmagt. Din nærtstående kan give dig fuldmagt via et link på www.sundhed.dk.

Hvornår ophører en fuldmagt?

Hvis ikke andet fremgår, så ophører fuldmagten, hvis fuldmagts giver kalder den tilbage eller kommer under værgemål. Det gælder dog ikke, hvis værgemålet angår forhold, som ikke er omfattet af fuldmagten. En fuldmagt ophører også, hvis fuldmægtigen frasiger sig hvervet, selv har oprettet en fremtidsfuldmagt, der er sat i kraft, eller når fuldmagts giver dør.

Pårørendefuldmagter

Ældre Sagen har udfærdiget tre pårørendefuldmagter med tilhørende vejledning, der er tilgængelige på www.aeldresagen.dk. De omfatter henholdsvis fast ejendom, økonomiske forhold og personlige forhold. De to førstnævnte er tiltænkt ægtepar, der har formuefællesskab. Fuldmagten vedrørende personlige forhold kan anvendes af alle. De tre pårørendefuldmagter gælder den dag, de er underskrevet.

Værgemål

Et værgemål er samfundets formelle tilbud om hjælp til at varetage økonomiske og/eller personlige forhold for personer uden eller med nedsat handleevne.

Når der iværksættes værgemål for en person, er der tale om et indgreb i den personlige frihed, fordi værgeren kan træffe beslutninger på personens vegne. Det er Statsforvaltningen, der træffer beslutning om værgemål. Læs mere på www.statsforvaltningen.dk, hvor du også kan finde et ansøgningsskema.

Hvis der er uenighed om behovet for et værgemål, kan Statsforvaltningen ikke behandle sagen. Det kan fx være, hvis personen modsætter sig, eller hvis Statsforvaltningen af andre grunde finder det betænkeligt uden videre at iværksætte værgemålet. Sagen sendes videre til byretten i den by, hvor personen, der ønskes under værgemål, bor. Det er så byretten, der træffer afgørelse om beskikkelse af værgemål og værge.

Er der tale om fratagelse af den retlige handleevne (se side 21), behandles sagen af byretten der, hvor personen, der ønskes under værgemål, bor.

Forskellige former for værgemål

Der er forskellige former for værgemål:

- Personlige og/eller økonomiske forhold
- Fratagelse af den retlige handleevne
- Samværgemål

Et værgemål kan skræddersyes til formålet. Det kan omhandle personlige forhold (helt eller delvist) og/eller økonomiske forhold (helt eller delvist), fx en arv, salg af fast ejendom eller de nødvendige personlige og økonomiske beslutninger i forbindelse med en planlagt flytning til plejebolig. Et værgemål må ikke udstrækkes i længere tid end nødvendigt og må ikke omfatte mere end der er behov for.

Værgemål med fratagelse af den retlige handleevne omhandler kun økonomien og gælder altid hele økonomien. Det er det mest omfattende værgemål, da personen ved at få frataget den retlige handleevne bliver umyndiggjort og ikke kan indgå gyldige økonomiske aftaler, medmindre andet er bestemt.

Når man bliver umyndig, mister man sin ret til at stemme ved valg til Folketinget. Man kan fortsat stemme ved kommunalvalg, valg til regionsrådet og valg til Europaparlamentet. Det sker relativt sjældent, at en person fratages den retlige handleevne. Det kan ske, når der er fare for, at personen udnyttes økonomisk af sine omgivelser eller forvalter sin økonomi til skade for sig selv. Som nævnt ovenfor sendes anmodning om denne form for værgemål til byretten.

Et samværgemål kan kun omfatte økonomiske forhold. Samværgen hjælper med at administrere formue eller andre økonomiske forhold, som man selv anmoder om. Ved samværgemål handler samværgen og den pågældende således i forening. Et samværgemål forudsætter, at personen fungerer så godt, at et samarbejde kan finde sted.

Sket der ændringer i personens behov for hjælp, kan værgemålet ændres ved henvendelse til Statsforvaltningen. Typisk er der behov for et mere omfattende værgemål, men det modsatte kan også være tilfældet.

Hvem kan få beskikket en værge?

Der kan beskikkes en værge, hvis man mister handleevnen, fx på grund af demenssygdom. For at få beskikket en værge er det en betingelse, at der er behov for det. Hvis personens forhold allerede bliver varetaget

på betryggende vis, fx på baggrund af en fuldmagt, er der ikke nødvendigvis behov for en værgebeskikkelse.

Hvem kan anmode om værgebeskikkelse?

Oftest er det en ægtefælle, et voksent barn, søskende eller andre blandt de nærmeste, der søger om værgemål. Men det kan også være kommunalbestyrelsen, regionsrådet eller politidirektøren. Det er de samme personer eller instanser, der kan søge om ændring eller ophævelse af et værgemål. Personen, der er syg eller svækket, kan selv søge om samværgemål.

Hvem kan være værge?

Når Statsforvaltningen iværksætter værgemål, beskikkes der samtidig en værge. Et familiemedlem eller en god ven kan blive værge, hvis vedkommende har lyst til at påtage sig opgaven. Langt de fleste værger er familiemedlemmer.

Man kan også få beskikket en fast værge, der er ansat af Statsforvaltningen, eller en advokat, revisor eller lignende fagperson. Hvis der ikke kan findes en egnet værge, eller hvis der er uenighed i familien om, hvem der skal være værge, kan en af Statsforvaltningens faste værger være en god løsning.

Ægtefællen som værge

Det er ikke altid hensigtsmæssigt, at det er ægtefællen, der beskikkes som værge. Hvis der er fælleseje i ægteskabet, er værgeren underlagt de almindelige regler om anbringelse og forvaltning af formuen og kontrol med værgeren. Hvis værgeren derimod er en anden end ægtefællen, fx en søn eller datter, så bestyrer værgeren og ægtefællen sammen den del af fællesboet, der er omfattet af værgemålet. Det betyder bl.a.:

- at værgeren ikke skal aflægge regnskab over for Statsforvaltningen eller forvaltningsafdelingen.
- at værgeren ikke skal have særlige dispositioner, fx salg af fast ejendom, godkendt af Statsforvaltningen.
- at formuen ikke skal forvaltes i en godkendt forvaltningsafdeling.

Værgens pligter

En værge skal varetage interesserne for den, som vedkommende er værge for. Værgen skal handle på personens vegne i de spørgsmål, som værgemålet omfatter. Værgen skal sørge for, at indtægter anvendes til gavn for den, der er under værgemål, og at formuen bevares og giver et rimeligt udbytte. En formue på over 75.000 kr. skal indsættes i en godkendt forvaltningsafdeling. Værgen kan ikke handle ubegrænset. Nogle dispositioner skal godkendes af Statsforvaltningen. Værgen skal føre regnskab over sin administration af de indtægter, værgen modtager for den, der er iværksat værgemål for. Indtægtsregnskabet skal sendes til den forvaltningsafdeling, som bestyrer formuen, eller til Statsforvaltningen, hvis formuen er så lille, at den ikke skal være i en godkendt forvaltningsafdeling.

Værgen skal aflægge regnskab, fordi Statsforvaltningen fører tilsyn med:

- at værgen bruger de løbende indtægter til gavn for den, der er iværksat værgemål for.
- at forbruget ikke er urimeligt.
- at værgen hos Statsforvaltningen har fået godkendt de dispositioner, som kræver godkendelse.

Værgens vederlag

Familiemedlemmer, der beskikkes som værge, får normalt ikke løn eller vederlag for deres arbejde. Statsforvaltningens faste værger får vederlag efter faste takster. Professionelle værger aftaler vederlaget med Statsforvaltningen. Er man under samværgemål, aftaler man selv vederlaget med samværgen. Den, der er under værgemål, betaler som hovedregel værgens vederlag.

Hvornår ophører et værgemål?

Værgemålet ophører, når der ikke længere er behov for det, eller når personen under værgemål dør.

Klage

Man kan klage over Statsforvaltningens afgørelser om værgemål. Dette skal ske inden fire uger efter, at man har fået besked om afgørelsen. Afgørelser om værgemål vedrører fx iværksættelse eller ophævelse af værgemål og ændring af omfanget af et værgemål.

Det er de samme personer og myndigheder, som kan søge om værgemål, der kan klage over Statsforvaltningens afgørelser. Klagen skal sendes til Statsforvaltningen, der så sender sagen til retten.

Hvis man kun vil klage over Statsforvaltningens afgørelse om, hvem der skal være værge, sker det til Civilstyrelsen.

Tip til dig som pårørende

Tal med din nærtstående om, hvilke muligheder der er for at udøve selvbestemmelse ud over fuldmagt/værgebeskikkelse. Det kan fx dreje sig om:

- » Digital arv
- » Testamente
- » Livstestamente
- » Behandlingstestamente
- » Ønsker til den sidste tid og "Min sidste vilje"

Plejetestamente

Et plejetestamente handler – i modsætning til det almindelige testamente – ikke om økonomi og jura, men om daglige vaner, ønsker til mad, hygiejne, påklædning, fysiske og kulturelle aktiviteter, ting man er bange for (fobier) o.l.

I mange plejeboliger har man et værdigrundlag og en omsorgsfilosofi, der tager udgangspunkt i personcentreret omsorg. Det handler om at møde det enkelte menneske, der hvor han eller hun er, og om at forstå personens symptomer og adfærd. Personcentreret omsorg forudsætter en individuel tilgang, der tager udgangspunkt i personens livshistorie og værdighed. Et plejetestamente kan bidrage med vigtig information om personen, så plejepersonalet kan tage udgangspunkt i dennes ønsker og behov.

Plejetestamentet er ikke kun nyttigt for kommunens personale, men også for de nærmeste, ikke mindst fordi det kan være udgangspunkt for en samtale om, hvilke tanker personen gør sig.

Kommunerne er forpligtet til, så vidt det er muligt, at respektere et plejetestamente.

Der er ingen formelle krav til oprettelse af et plejetestamente. Der findes skabeloner på internettet, bl.a. på Alzheimerforeningens hjemmeside (www.alzheimer.dk).

Hvad er i øvrigt værd at overveje?

I det følgende kan du læse om andre praktiske forhold, som det kan være værd at kende til og overveje, når man skal hjælpe en nærtstående person med demens.

Økonomi

Bor din nærtstående alene, så spørg, om ikke I sammen skal gennemgå økonomien for at se, om den er tilrettelagt på en nem og overskuelig måde. Er økonomien meget kompliceret, vil det være en god idé at forenkle den, fx ved at samle forskellige lån, omprioritere fast ejendom og overlade handel med værdipapirer til professionelle. Tal ved samme lejlighed om, hvem der skal hjælpe med økonomien, når der bliver behov for det. Er der ikke allerede givet bankfuldmagt eller anden fuldmagt, der omfatter økonomiske forhold, er det måske nu, at dette emne skal tages op. Hvis personen mister sin handleevne, er det ikke længere muligt selv at træffe disse beslutninger.

I mange parforhold oparbejdes der en arbejdsdeling gennem årene. Det betyder, at det ofte er den ene part, der tager sig af økonomien. Det er en god idé at gennemgå økonomien sammen, især hvis det er din ægtefælle/samlever, der hidtil har varetaget jeres økonomiske interesser, og det er dig, som på et tidspunkt skal tage over. Gennemgå også forsikringer, skøder og pensionsordninger, bl.a. med henblik på, hvordan du som ægtefælle/samlever er sikret i forbindelse med sygdom og død.

Uanset om personen med demens bor alene, eller om I er to, så sørg for at tilmelde faste udgifter til "Betalingsservice", så de faste udgifter bliver betalt.

Hvis I er gift, kan det være fornuftigt at finde ud af, om jeres formuefordeling er hensigtsmæssig i forhold til fremtiden. Hvis alle værdier fx står i din nærtståendes navn, kan det få økonomisk betydning ved en eventuel flytning til plejebolig. Søg evt. professionel rådgivning herom. Se også afsnittet "Økonomi i plejebolig" i hæftet *Livet med demens i plejebolig – en guide til pårørende om love, regler og muligheder for støtte* (Værktøjskassen).

I visse tilfælde står huset i den enes navn. Det har tidligere været normalt, at manden stod som eneejer. Hvis det er tilfældet, skal man være opmærksom på, at det kan betyde, at et eventuelt provenu fra et salg også tilhører manden. Det vil sige, at hvis manden har en demenssygdom og mister sin handleevne, så kan hustruen ikke få del i disse midler. Det gælder også, hvis man er gift og har formuefællesskab, da ægtefæller ikke ejer hinandens ting, som mange tror. I disse tilfælde kan der være en særlig grund til at overveje formuefordelingen.

Det anbefales at kontakte en advokat i disse tilfælde, da der kan være særlige forhold i de enkelte tilfælde der gør, at man har indrettet sig som man har.

Spærring af bankkonti ved død

Når en person dør, har både familie og andre interessenter pligt til at tage vare på afdødes ting og værdier. Personens bank skal spærre alle afdødes konti og stoppe alle betalinger, så skifteretten kan danne sig et overblik over, om personen har større gæld end værdier.

Det betyder, at du som ægtefælle/samlever i en periode ikke kan få adgang til pengene på eventuelle fælles konti. Heller ikke selvom du har dit eget kort til kontoen. Hvis du ikke har din egen konto, kan du komme til at stå i en situation, hvor du ikke har betalingsmidler. Over-

vej derfor, om ikke du bør oprette din egen konto og få din indtægt ind på den. Så har du altid adgang til din løn/indkomst.

Opbevaring af personlige dokumenter

Man risikerer, at vigtige dokumenter forsvinder og går tabt, hvis man kun har dem i papirform. Man kan tage sine forholdsregler ved at lave en digital sikkerhedskopi, som man gemmer i sin e-Boks.

Man kan give en eller flere personer adgang til sin e-Boks. Man kan give adgang til hele e-Boks eller udvælge specifikke mapper.

Læs mere på www.e-boks.dk.

Håndtering af digital post

Som borger er man selv ansvarlig for at læse post, der sendes digitalt fra fx kommunen, hospitalet eller forsikringsselskabet. Det kan være en god idé, at en anden person har læseadgang til den digitale postkasse, fx en ægtefælle eller et familiemedlem. Derved sikrer man, at der ikke er post, som overses, og at man som pårørende ser den post, der også er relevant for en selv.

Man kan tildele læseadgang til digital post på www.borger.dk eller på www.e-boks.dk. Har man problemer, kan man få hjælp på borgerservice i kommunen. Digitaliseringsstyrelsen har udfærdiget vejledningen ”Sådan giver du en anden person mulighed for at læse med i din Digitale Post”. Vejledningen kan ses på Digitaliseringsstyrelsens hjemmeside www.digst.dk.

Er man ikke i stand til at modtage post digitalt, kan man blive fritaget og modtager derefter post i papirform på adressen. Fritagelsen for digital post er uden tidsbegrænsning.

For at blive fritaget skal man som udgangspunkt møde personligt op på borgerservice i kommunen. Husk at medbringe legitimation (kø-

rekort, sygesikringsbevis eller pas). Man skriver under på, at man lever op til mindst et af fritagelseskriterierne. Ved demens vil det typisk være: ”Personen har en fysisk eller kognitiv funktionsnedsættelse, som hindrer i at modtage digital post”. Man er ikke forpligtet til at oplyse, hvilken af fritagelseskriterierne man lever op til. Bed om en skriftlig kvittering på fritagelsen.

Som pårørende kan man søge om fritagelse på vegne af en anden i Borgerservice i kommunen. Det behøver ikke at være der, hvor din nærtstående bor. Du kan rette henvendelse til en hvilken som helst Borgerservice i landet. Husk at medbringe en gyldig fuldmagt.

Læs mere om afmelding af og adgang til e-Boks ved dødsfald på www.e-boks.dk. Her finder du også den blanket, der skal udfyldes.

Digital selvbetjening

I mange sammenhænge er man nødt til at bruge digital selvbetjening, fx ved skift af læge, ansøgning om hjælpemidler, boligstøtte og helbredstillæg.

Hvis man ikke kan anvende digital selvbetjening, kan man få hjælp i Borgerservice i kommunen. Kan man ikke selv bruge en computer, kan man blive undtaget for digital ansøgning. Det er medarbejderen i Borgerservice, der vurderer, om man kan blive undtaget. Sker det, skal Borgerservice anvise andre muligheder for, hvordan man kan ansøge. Man kan fx få udleveret en blanket eller søge mundtligt, hvor det er medarbejderen i Borgerservice, der taster oplysningerne. Det er op til den enkelte kommune at tilrettelægge proceduren.

Man kan kontakte Borgerservice telefonisk, hvis man af helbredsmæssige årsager eller på grund af stor afstand ikke kan møde op i Borgerservice.

Vær opmærksom på, at hvis man bliver undtaget for digital ansøgning, så gælder det kun i den konkrete situation. Der skal søges hver gang.

Dette gælder dog ikke de ydelser, som varetages af Udbetaling Danmark (pension, boligstøtte m.fl.). Her bliver man undtaget for hele ydelsesområdet, så man ikke skal henvende sig i kommunen, hver gang man skal i kontakt med Udbetaling Danmark med fx en ny ansøgning eller opdatering af indkomstoplysninger. Det er dog stadig kommunen, der vurderer, om en borger har behov for at ansøge på anden måde end digitalt.

Håndtering af reklamer og telefonsalg

Man kan beskytte sig mod direkte markedsføring i form af reklamer og telefonopkald fra firmaer ved at tilmelde sig ”Robinsonlisten”.

Som demenssygdommen skrider frem, kan man komme i en situation, hvor det kan være svært at sige fra over for telefonsælgere. Man kan føle sig presset til at foretage køb, som man ellers ikke ville have gjort. Det kan betyde, at pårørende efterfølgende må foretage afbestillinger. Det er vigtigt at huske, at telefonsælgeren kun har til formål at motivere den, de ringer til, til at indgå en aftale. Han/hun har ikke kendskab til den situation, som den pågældende befinder sig i.

Markedsføringsbeskyttelsen registreres i Det Centrale Personregister (CPR), der hver tredje måned udarbejder ”Robinsonlisten”. Der kan altså gå op til tre måneder, før registreringen træder i kraft.

Virksomheder har pligt til at undersøge, hvem der står på listen, før de sender adresserede reklamer eller foretager opkald. Virksomheder, som abonnerer på oplysninger fra CPR, får besked om hvem, der har markedsføringsbeskyttelse. Det gælder fx banker og teleselskaber.

Man kan registrere sig gratis ved at bruge selvbetjeningsløsningen ”Beskyttelse mod reklamer” (”Robinsonlisten”) på www.borger.dk eller ved at kontakte Borgerservice i sin kommune. Har man allerede registreret navne- og adressebeskyttelse i CPR, behøver man ikke at tilmelde sig ”Robinsonlisten”.

Selvom man er tilmeldt Robinsonlisten, må analyseinstitutter og godgørende foreninger stadig kontakte en. Vil man også framelde dette, skal man kontakte de enkelte analyseinstitutter og foreninger og bede dem om at lade være med at ringe.

Med Nej tak-ordningerne kan man sige nej tak til at modtage reklamer og ugeaviser. Nej tak-ordningerne kan beskytte mod uønsket post uden påført navn. Hvis din nærtstående har svært ved at tømme postkassen regelmæssigt, skal du overveje de to Nej tak-ordninger, som gælder henholdsvis 'reklamer' og 'reklamer og ugeaviser'.

Man vil fortsat modtage information fra staten, regioner og kommuner, materiale fra politiske partier, indsamlingsmateriale fra velgørende foreninger, kirkeblade samt post med vigtig information, fx at der bliver lukket for vandet i en periode. Dette er lovligt.

Man kan til- og afmelde sig de to ordninger på www.postnord.dk.

